



Til Børne- og Ungdomsudvalget

Sagsnr.
2011-54340

Modersmålsundervisningen i Københavns Kommune

Dokumentnr.
2011-279390

Børne- og Ungdomsudvalget har bedt om et notat om effekter ved modersmålsundervisning, herunder ved at genindføre den for alle. Som en del af notatet skal omkostningerne ved forskellige mulige modeller for udvidelse af den nuværende modersmålsundervisning fremgå som afsæt for et muligt budgetønske, der eventuelt kan spilles ind i budgetforhandlingerne. Som en del af notatet skal der ses på erfaringerne i Sverige og Tyskland.

Status på tilbuddet om modersmålsundervisning i Københavns Kommune

Der er modersmålsundervisning for alle tosprogede elever, som bor i Københavns Kommune (undtagen elever i børnehaveklassen). Modersmålsundervisningen i Københavns Kommune er således et tilbud til alle tosprogede elever på 1. – 9. klassetrin. I henhold til politisk beslutning tilbydes modersmålsundervisningen fra august 2008 på flg. vilkår:

Modersmålsundervisning (for børn bosat i Københavns Kommune)

<ul style="list-style-type: none">- Alle elever i 1.-5. klasse.- Alle børn (1.-9. klasse) af statsborgere i EU-EØS- lande* samt Grønland og Færøerne.- Elever i 7.-10. klasse men kun i arabisk, polsk og urdu i ungdomsskole-regi (hvis holdet oprettes).	<ul style="list-style-type: none">- Elever i 6.-9. klasse som ikke er statsborgere i EU-EØS-lande* samt Grønland og Færøerne. <p>Forældrebetalingen udgør 1600 kr. pr. barn pr. år. Hvis der er flere søskende, betales 1200 kr. pr. barn.</p>
--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

**EU-EØS lande: EU-statsborgere er statsborgere fra Belgien, Bulgarien, Cypern (kun det græsk-cypriotiske område), Estland, Finland, Frankrig, Grækenland, Island, Liechtenstein, Irland, Italien, Letland, Litauen, Luxembourg, Malta, Nederlandene, Norge, Polen, Portugal, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Schweiz, Sverige, Tjekkiet, Tyskland, Ungarn og Østrig.*

I Københavns Kommune tilbydes i øjeblikket modersmålsundervisning i følgende sprog:

Arabisk, urdu, tyrkisk, somali, albansk, serbisk, litauisk, italiensk, polsk, spansk, græsk, farsi, fransk, tigrina, thai, kinesisk, færøsk, finsk, svensk, islandsk, portugisisk, russisk, vietnamesisk, dari.

Der er oprettet ca. 155 hold, heraf ca. 30 i EU/EØS-sprog. Ca. 2500 børn deltager i modersmålsundervisningen.

Tosproget undervisning i Københavns Kommune

Ud over modersmålsundervisningen er der i København ansat en række tosprogede lærere, som har til opgave at varetage tosproget undervisning. De tosprogede lærere er primært ansat på skoler med mange tosprogede elever, hvor de både varetager modersmålsundervisning og tosproget undervisning.

Selv om denne undervisning ikke har betegnelsen modersmålsundervisning, er den medtaget i dette notat, da den i høj grad inddrager elevernes modersmål.

Tosproget undervisning er således undervisning, der foregår både **på** barnets modersmål og **på** dansk. Undervisningen foregår i et samarbejde med eleverne, deres lærere i klassen, såvel klasselærer som faglærere. Den tosprogede undervisning gennemføres for at sikre, at elevens faglige udvikling ikke hæmmes af den igangværende tilegnelse af dansk. Den tosprogede lærer kan f.eks. introducere områder inden for matematikken på modersmålet og samtidig lære eleven de danske ord og begreber, der arbejdes med. Eksempler på sammenhænge, hvor der kan foregå tosproget undervisning, er:

- Målrettet fokus på elever der i deres andetsprogstilegnelse (tilegnelse af dansk) stadig er usikre. Eleverne kan have udbytte af at blive undervist i de forskellige fag og emner på både deres modersmål og på andetsproget dansk. Hvis den tosprogede lærer er med i klassens undervisning, kan det muliggøre en højere grad af undervisningsdifferentiering og holddeling.
- Tosproget undervisning med en gruppe elever med samme modersmål inden for et fag i tæt tilknytning til klassens undervisning i faget. Det kan fx være biologiundervisning som finder sted parallelt med klassens undervisning.
- Tosproget undervisning og interkulturel integrationsstøtte i forbindelse med skolens sprogcenter. Fx i form af faglige kurser som matematik på arabisk og dansk. Men også i form af integrationsstøtte og undervisning i dansk kultur og samfundsforhold.
- Tosproget fagundervisning og lektiehjælp i skolens elevcenter/lektiecafé.

Effekter ved modersmålsundervisning

Der er kun gennemført en enkelt undersøgelse, der specifikt har undersøgt effekten af modersmålsundervisningen på elevernes faglige resultater (målt i PISA-KK). Denne undersøgelse kunne ikke dokumentere resultater af deltagelse i modersmålsundervisningen¹. Undersøgelsen viste, at der generelt ingen sammenhæng er mellem

¹ Rangvid, Beatrice Schindler (2006): Modersmålsundervisningen i Københavns Kommunes folkeskoler. Kan findes på:
http://www.akf.dk/udgivelser/akfnyt/2006_2/09_modersmaalsundervisningen/

deltagelse i modersmålsundervisning og testresultater, når man tager højde for forskelle i elevernes baggrund.

Endvidere er der for Børne- og Ungdomsudvalget gennemført en undersøgelse af danske og international litteratur om modersmålsundervisning i 2007². Der peges i notatet på, at der i dansk kontekst kun er gennemført få større kvantitative undersøgelser af modersmålsundervisningens effekt. Ud over den ovenfor nævnte undersøgelse, nævner notatet to undersøgelser af tosprogede elevers læsning og danskkundskaber³. Disse undersøgelser peger på en vis positiv effekt på 9. klassetrin, men undersøgelsen kan ikke påvise en generel og signifikant effekt af modersmålsundervisningen på de undersøgte elever.

Københavns Kommune har endvidere gennemført et forsøg med mere integreret modersmålsundervisning (sproggrufforsøget). Evalueringen heraf viste en positiv effekt⁴. Der var dog tale om en meget begrænset gruppe elever (10).

Litteraturstudiet konkluderer således, at datagrundlaget er for spinkelt til at komme med generelle konklusioner om modersmålsundervisningens effekt i Danmark.

Erfaringer fra Sverige og Tyskland

Erfaringer fra Sverige

I Sverige er skolesystemet i henhold til § 7 i skolelovens kapitel 10 om grundskolen (Skollagen) forpligtet til at tilbyde elever med et andet modersmål end svensk modersmålsundervisning.

Det ovenfor omtalte litteraturstudie inddrager to undersøgelser fra Sverige. Begge studier peger på enten en svag positiv effekt⁵ eller en lidt mere tydelig positiv effekt⁶.

Efterfølgende er der i Sverige af Skolverket gennemført en undersøgelse af elever med et andet modersmål end svensk⁷. Denne under-

² Rambøll Management: Københavns Kommune. Undersøgelse af modersmålsundervisning. Notatet kan downloades på: <http://www.kk.dk/eDoc/B%3%b8rne-%20og%20Ungdomsudvalget/15-08-2007%2008.15.00/Dagsorden/23-08-2007%2009.18.02/Unders%3%b8gelse%20af%20modersm%3%a5lsundervisning.pdf>

³ Nielsen, Jørgen Christian 1997 + 1998: Tosprogede elevers danskkundskaber på de ældste klassetrin (1997), Tosprogede elevers sprog og læsning på deres første og andetsprog – en undersøgelse af tyrkisksprogede elever (1998).

⁴ Holmen, Anne m.fl. (2000): Det bedste Københavns kommune har foretaget sig hidtil.

⁵ Löfgren (1991).

⁶ Hill (1995).

⁷ Skolverket (2008): Med annat modersmål. Rapporten kan downloades på: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2116>

søgelse peger på, at elever som deltager i modersmålsundervisningen får de højeste karakterer, endda højere end elever med svensk baggrund.

Erfaringer fra Tyskland

Da uddannelsespolitikken i Tyskland i høj grad er lagt ud til de enkelte delstater, er erfaringerne på modersmålsundervisningsområdet forskellige fra delstat til delstat.

Forvaltningen har ikke kendskab til større empiriske undersøgelser af modersmålsundervisningens effekt i Tyskland. Men en række delstater understøtter og tilbyder modersmålsundervisning eller tosproget undervisning, der inddrager elevernes modersmål.

Som eksempler kan nævnes at der i Berlin på ca. 5 skoler er oprettet klasser med tosproget tysk-tyrkisk undervisning. De tosprogede klasser går fra 1. til 6. klasse. Både Niedersachsen og Hamburg har grundige læreplaner mv. for modersmålsundervisningen. Der udbydes modersmålsundervisning, idet flersprogethed beskrives som en særlig kvalifikation, hvortil modersmålsundervisningen bidrager. Flere delstater end de her nævnte udbyder modersmålsundervisning.

Mulige modeller for udvidelse af den nuværende modersmålsundervisning

Dette afsnit peger forskellige mulige modeller for en eventuel udvidelse af modersmålsundervisningen. Under de respektive modeller gennemgås fordele og ulemper, samt et estimat af udgifterne ved modellen. Der er alene tale om estimater, fordi det er svært at udarbejde håndfaste beregninger. Modersmålsundervisningen er frivillig og det er derfor ikke muligt præcist at forudsige, hvor høje ekstra udgifter der vil være ved en konkret udvidelse. Endvidere vil de enkelte modeller, hvis de ønskes, skulle beregnes konkret i forhold til udnyttelsen af timer til hhv. tosproget undervisning og modersmålsundervisning.

Model 1: Genindførelse af gratis modersmålsundervisning for alle elever

Børne- og Ungdomsudvalget vedtog i 2008 at indføre brugerbetaling for modersmålsundervisningen i 6.-9. klasse for elever med modersmål uden for EU- og EØS-lande. Brugerbetalingen er på 1600 kroner pr. barn om året (1200 kroner, hvis man har flere børn).

Som model 1 er det muligt at tilbagerulle denne beslutning, således at modersmålsundervisningen igen bliver gratis for alle.

Brugerbetalingen har haft den konsekvens, at færre elever end tidligere deltager i modersmålsundervisningen i 6.-9. klasse.

Endvidere er administrativt vanskeligt at sikre brugerbetalingen, idet det har medført ekstra registreringsarbejde for lærerne og ekstra udgifter til rykkere mv.

Fordelen ved denne model kunne således være, at det må forventes at flere elever vil deltage i modersmålsundervisningen for de ældste elever. Endvidere ville modellen kunne begrænse det administrative arbejde både for lærerne og i forvaltningen.

Ulempen ved modellen kunne være, at det samlet set ikke har væsentlig betydning for elevernes sproglige kompetence, idet det stadig er et begrænset antal, der kan forventes at deltage i modersmålsundervisningen i denne aldersgruppe.

Det estimeres, at modellen vil beløbe sig til 3.100.000 kroner årligt ud over det nuværende forbrug på modersmålsundervisningen.

Model 2: Modersmålsundervisning for alle elever i børnehaveklassen

Der er pt. ikke modersmålsundervisning i børnehaveklassen. Den oprindelige årsag hertil er, at børnehaveklassen tidligere ikke var obligatorisk. I mellemtiden er børnehaveklassen blevet obligatorisk. Det er derfor forvaltningens vurdering, at det sandsynligvis vil blive lovpligtigt at tilbyde modersmålsundervisning i børnehaveklassen for EU-/EØS-borgere. Endvidere er denne undervisning efterspurgt af forældrene.

Fordelene ved modellen kunne således være dels at det er muligt at efterkomme et forældreønske, dels at det vil passe med et forventet lovkrav, dels at det vil skabe et samlet forløb for børnene, hvor de allerede fra skolestart tilbydes modersmålsundervisning.

Ulempen ved modellen kunne primært være, at det vil udvide skoledagen for de yngste elever og det kan være svært at motivere børn på 5-7 år, når de er trætte efter en (for dem) lang skoledag.

Det estimeres, at modellen vil beløbe sig til 2.300.000 kroner årligt ud over det nuværende forbrug på modersmålsundervisningen..

Model 3: Udvidelse af timetallet i modersmålsundervisning i 1.-5. klasse

Det ugentlige timetal i modersmålsundervisningen er pt. 3 timer. I denne model kunne timetallet udvides til 5 ugentlige timer for elever i 1.-5. klasse i de fem største sproggrupper: Arabisk, tyrkisk, urdu, somali og albansk).

Fordelene ved modellen kunne være, at eleverne vil modtage mere undervisning og derved må forventes at få bedre kompetencer på deres modersmål. Det ville endvidere være muligt med et øget timetal at planlægge mere sammenhængende forløb for eleverne.

Ulempen kunne primært være, at det skaber en længere skoledag for børnene, der kan være svært at passe ind sammen med fritidsaktiviteter

mv. Det er derfor usikkert, om det er i overensstemmelse med elev- og forældreønsker at udvide modersmålsundervisningen på denne måde.

Det estimeres, at modellen vil beløbe sig til: 7.544.973 kroner årligt ud over det nuværende forbrug på modersmålsundervisningen.

Model 4: Nedsættelse af holdstørrelsen i modersmålsundervisningen
På baggrund af Børne- og Ungdomsudvalgets besparelse i 2008 på modersmålsundervisningen blev det besluttet at øge holdstørrelsen i modersmålsundervisningen. Dette medførte, at der i dag oprettes modersmålsundervisningshold på færre skoler med den konsekvens, at nogle elever sandsynligvis ikke går til modersmålsundervisning, fordi den geografiske afstand er en barriere. Hvis holdstørrelsen nedsættes, ville der kunne oprettes hold på flere skoler og det kan forventes, at flere elever vil deltage. Holdstørrelsen er pt. gennemsnitligt 15 elever. Det kunne være en mulighed, at holdstørrelsen nedsættes til 12 elever.

Fordelene ved modellen kunne være, at det må forventes, at flere elever vil deltage i modersmålsundervisningen, samt at modersmålsundervisningen vil have bedre muligheder for at etablere en lokal sammenhæng til den øvrige undervisning på den konkrete skole. Endelig der med mindre hold alt andet lige kunne tilbydes en mere differentieret undervisning.

Ulemperne kunne være, at nogle lærere vil få opgaver på flere skoler med mere komplicerede arbejdsforhold til følge.

Det estimeres, at modellen vil beløbe sig til 3.622.073 kroner årligt.